

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Eusebiu Tu Pamphilu Ekklesiastikē Istoria

Eusebius <Caesariensis>

Mogvntiae, 1672

IX. De interitu tyrannorum, & quibus verbis paulò ante mortem sint usi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14478

MAXIMINUS.

μὲν οὖν λοιμὸν τε ὁμῶς καὶ λιμὸν στρατεύσας ὁ
 θάνατον ὅλῃς ἐν ὀλίγῳ ἡμέρᾳ ἐνεμήθη ὡς
 ὁρᾷν ἴδῃ δυνεῖν καὶ τεινῶν σώματα νεκρῶν, ὑπὸ
 μίαν ἐκφορὰν προκομιζόμενα. τοιαύτα τῆς
 Μαξιμίνας μεγαλουργίας, καὶ τῆς πόλεως
 καθ' ἡμῶν ὑψηλότητων, τὰ πικρὰ ἦν. ὅτε καὶ
 τῶν χριστιανῶν περὶ πάντα σπασθῆς τε καὶ ἐνσεβείας
 πᾶσιν ἐθνεσιν διαδήληα κατέστη τὰ τεκμήρια.
 μόνοι γὰρ ἐν τηλικαύτῃ κακῶν ὥρει ἄσπετοι. τὸ
 συμπάσις καὶ φιλόανθρωπον ἔργον αὐτοῖς ἔπι-
 δεκτικῶν. διὰ πάσης ἡμέρας, οἱ μὲν τῇ τῶν
 πνευματικῶν (μυριάδες δ' ἦσαν, οἷς ἔπις ἦν ὁ ἐ-
 πικουρούμενος) κηδεύειν καὶ ταφῇ προσεκαρ-
 τεροῦν. οἱ δὲ τῶν ἀνὰ πάντα τὴν πόλιν πρὸς τὴν
 λιμὸν καὶ ἀντροχόμενων, τὴν πληθύν ὑπὸ μίαν
 σὺν ἄνθρωποις, ἀεὶ δὲ δένεμον τοῖς
 πᾶσιν ὡς ἐκείνην εἰς πάντας ἀνθρώπους κα-
 ταστῆναι τὸ πρᾶγμα. Θεὸν τε τῶν χριστιανῶν
 δοξάζειν. ἐνσεβεῖς τε καὶ μόνες θεοσεβεῖς τῶν
 ἀλλοτρίων, πρὸς αὐτῶν ἐλεγχθέντας τῶν
 πραγμάτων ὁμολογεῖν. ἐφ' οἷς τῶν ἑπτε-
 λεμενῶν τὸν τρόπον, ὁ μέγας καὶ ἁράνιος χρι-
 στιανῶν ὑπέρμαχος Θεός, τὴν καλὰ πάντων
 ἀνθρώπων διὰ τῶν δεδηλωμένων ἐπιδείξα-
 μεν ὁ ἀπειλήν καὶ ἀγανάκτησιν, ἀν' ὧν εἰς ἡ-
 μάς ὑπερβαλλόντως ἐνεδείξαντο, τὴν εὐμενὴ καὶ
 φαιδρὰν τὴν αὐτῆς περὶ ἡμᾶς προνοίας αὐτοῦ ἡ-
 μῶν αὐγὴν ἀπεδίδοι, ὡς ἐν βαθύ σκοτῶ ὡς ἀ-
 δοξαστὰ φῶς ἡμῖν ἔξ αὐτῆς καὶ ἀλάμπων
 εἰρήνης. ἐκφανέας τε τοῖς πᾶσι κατιστάς, Θεὸν
 αὐτῶν τῶν καθ' ἡμᾶς Ἐπίσκοπον διαπαντός
 γεγονέναι πραγμάτων. μαρτυροῦντα μὲν καὶ
 διὰ τῶν ὡρειῶν καλὰ καὶ κερὸν ἐπιστρέ-
 φοντα τὸν αὐτὸν λαόν. πάλιν τ' αὐτῶν τὴν αὐ-
 τάρκη παιδείαν, ἰλεῶν καὶ εὐμενῇ τοῖς εἰς αὐτὸν
 τὰς ἐλπίδας ἔχουσιν ἀναφανόμενον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ τῆς τυραννὸς καὶ ἀσφαλείας τῆς βίης καὶ οἷας ἐχρήσαντο σφοδ-
 ρῶς τὴν τελευταίαν φωνήν.

Οὕτω δὲ Κωνσταντῖνος, ὃν βασιλεὺς ἐκ
 βασιλέως, ἐνσεβῆ τε ἔξ ἐνσεβεστάτου καὶ
 πάντα σωφρονεστάτου γεγονέναι προεβόηκαμεν,
 Λικινίον τε ἔμετ' αὐτὸν σωῶν καὶ ἐνσεβεῖα
 τελεμενῶν, πρὸς τὴν παμδασιλέως Θεῷ τε
 τῶν ὅλων καὶ Σωτῆρος. δὲ οὗ θεοφιλῶν καὶ ἀγαθῶν

telis armata mors, fame videlicet ac
 peste; integras familias brevi tempore
 vastavit: adeo ut ex una eademque do-
 mo duo simul ac tria cadavera effertur ad
 sepulturam videremus. Hujusmodi
 primum fuit superbissimæ illius Maxi-
 mini jactantiæ, & decretorum quæ ci-
 vitates adversus nostros ediderant. Quo
 quidem tempore Christianorum erga
 omnes sedulitas ac pietas manifestissi-
 mo indicio universis gentilibus inno-
 tuit. Quippe hi soli in tot ac tantis ca-
 lamitatibus misericordiæ atque huma-
 nitatis officia rebus ipsis exhibentes,
 quotidie partim curandis ac sepelien-
 dis mortuorum cadaveribus vacabant.
 Moriebantur autem indies innumeri,
 quorum nemo curam gerebat. Partim
 omnibus tota urbe egenis qui fame op-
 primebantur in unum convocatis, pa-
 nes singulis dividebant: adeo ut cum
 hujus rei fama crebris hominum ser-
 monibus divulgaretur, cuncti Christia-
 norum Deum summis laudibus extolle-
 rent, eosque solos pios Dei cultores re
 ipsa & factis comprobatos esse fateren-
 tur. Quæ dum ita geruntur, magnus il-
 le ac cælestis Christianorum propugna-
 tor Deus, qui per supra memoratas ca-
 lamitates iram atque indignationem
 suam adversus cunctos mortales ob ea
 quæ contra nos nefarie gessissent, satis
 superque declaraverat, benignæ suæ er-
 ga nos providentiæ serenissimam lu-
 cem nobis restituit; velut in densissimis
 tenebris præter omnium expectatio-
 nem pacis suæ splendidum jubar nobis
 ostendens: & omnibus apertissime de-
 monstrans, Deum ipsum rerum nostrarum
 Inspectorem & Gubernatorem
 perpetuo extitisse, qui populum suum
 interdum quidem castiget, & variis
 cladibus corripiat: rursus verò post suf-
 ficientem animadversionem propi-
 tium se ac benignum erga eos præbeat
 qui spem in ipso collocaverunt.

CAPUT IX.

De interitu tyrannorum: & quibus verbis
 paulo ante mortem sunt usi.

Cum igitur Constantinus, quem Hæreter
 Imperatorem ex Imperatore, pium
 ex piissimo ac modestissimo parente
 progeneratum esse jam diximus, & secundi
 post eum loci Licinius: prudentia simul
 ac pietate conspicui: ab omnium Rege
 ac Servatore Deo duo religiosissimi ad-
 Yy ij

versus duos impiissimos tyrannos excitati fuissent; praelio congressi, auxilio divini Numinis Constantinus quidem Maxentium in urbe Roma præter omnium opinionem superatum occidit. Maximinus verò Orientis tyrannus, non diu post Maxentii cadem à Licinio qui nondum in apertam vefaniam eruperat devictus, turpissimo mortis genere occubuit. Verum prior Constantinus, qui etiam honoris prærogativa & Imperii gradu primum locum obtinebat, Romanorum qui gravissima tyrannide premerentur vicem miseratus; celestis Dei Numine, ejusque Filio ac Verbo omnium Servatore Jesu Christo in auxilium suppliciter invocato, cum universo exercitu progressus est, eo consilio ut Romanis libertatem quam à majoribus acceperant, interventu suo restitueret. Porro cum Maxentius magicarum artium prestigis magis quam subditorum benevolentia confusus, ne quidem extrà urbis portas progredi auderet: cuncta verò in circuitu urbis Romæ ac totius Italiæ loca, oppida, regiones quas servitutis iugo oppressas tenebat, innumerabili armatorum multitudine & dispositis ad insidiandam exercitibus undique muniisset: divino fretus auxilio Constantinus primam, secundam ac tertiam tyranni aggressus aciem, cunctas levi negotio fudit ac fugavit. Ita totius Italiæ aditu sibi patefacto, ulterius progressus, tandem ad ipsam usque urbem Romam pervenit. Verum ne unius tyranni causâ Romanos omnes oppugnare necesse haberet, Deus illum quasi vinculis quibusdam constrictum quam longissime extra urbis portas protraxit: simulque præca illa adversus impios edita miracula quæ sacris Voluminibus continentur, & quibus multi quidem perinde ac fabulis fidem derogant, cum tamen apud fideles fide digna videantur: cunctis tam fidelibus quam infidelibus qui hoc miraculum quod dicturi sumus, oculis suis spectaverunt, verissima esse opere ipso comprobavit. Nam quemadmodum Moïsi ac religioſæ quondam gentis Hebræorum temporibus, Deus currus & exercitum Pharaonis projecit in mare, lectissimos milites ternos ex curru pugnantes submerſit in mari rubro, & fluctibus operuit: sic planè Maxentius & quicumque circa illum erant milites ac patores, instar lapidis in altissimum gurgitem ceciderunt: tunc videlicet cum divinitute Constantini partibus auxiliante in fugam versus, fluxum sibi objectum pertaminet.

Exod. 15

A δύο δυσεβέστων τυράννων ἀνεγέρθησαν πολέμους τε νόμους ἀδελφάζαντων, Θεὸς αὐτοὺς μαχέσθαι αὐτοῖς, ἀδελφότητά αὐτῶν ἐπὶ Ρώμης ὑπὸ Κωνσταντίνου Μαξιμιανῆος ἐπὶ ἀνατολῆς ἐπολιῶν ἐπὶ ἡσας ἐκείνῳ ἡνόν, αἰχμῇ καὶ αὐτὸς ὑπὸ Λικινίου ἐπὶ μιν ἔσπευσε τότε, καὶ ἀσπρέφει θανάτου ἀποστρέφει μὲν ὁ καὶ ἡμῇ καὶ τάξει τῆς βασιλείας τῆς Κωνσταντίνου, τῇ δὲ Ρώμης καὶ ἑσπεύοντων φειδωλὰς, Θεὸν τὸν ἑσπεύοντων τετέλεσται λόγον, αὐτὸν δὲ τὸν πάντων Σωτῆρα Ἰησοῦν Χριστὸν σύμμαχον δι' ἐυχῶν ἐπικαλεσάμενος, πρέσει πανσραπῆ. Ρωμαῖοις ταῖς ἐκ παρογόνων ἐλδοθερίας παρμυνώμενοι, Μαξιμιανῆος δὴ τὰ μάλλον ταῖς καὶ γοήτῃς μαχίταις, ἢ τῇ τῶν ὑποκόων ἀπαρσέντος ἐκείνου παρελθὲν γεμῆναι ἐπὶ ὅσον πυλῶν τὰ ἀσπρὲς ἐπιβλῶντο. ὁ πολιτῶν δὲ ἀνερῶν πᾶσι καὶ στρατοῦ πᾶσι λόχοις μυριοῖς πᾶσι ταῖς καὶ χώραν καὶ πόλιν, ὅση τις ἐν κύκλῳ τῆς Ρωμαίων καὶ Ἰταλίας ἀπάσης ὑπὸ αὐτῶν ἐκείνων λωβὲ, φραξαμένους, ὅτις ἐκ Θεοῦ συμμαχῶν ἀντιμεινῶ βασιλεὺς ἐπὶ πρῶτῃ καὶ δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ τῶν τυράννων ἀδελφάζει, αὐτῶν τε πᾶσας ἐλὼν, πρέσειν ἡμῶν πλείους τῆς Ἰταλίας, ἥδη τε αὐτῆς Ρώμης ἀρχὴν ἔειδ' ὡς μὴ τῶν τυράννων χάριν Ρωμαίων πολεμῶν ἀνακαλῶν, Θεὸς αὐτὸς δευτέρῳ ὡς πρὸς τὸν τυράννον πορρωτάτω πᾶσι δέξει. Ἐὰν τὰ πάλας δὲ καὶ ἀσπρὲς ἐκείνων δὲ λόγῳ ἀδελφότητος πλείους ἀπνεύμενα, σά γε μὴν πιστοῖς ἐν ἱεραῖς βίβλοις ἐκείνων μείνα, αὐτῇ ἐνεργείᾳ πᾶσι ἀπλῶς εἰπεῖν τοῖς καὶ ἀπίστοις, ὁφθαλμοῖς τὰ ἀδελφὰ παρελθὲν φῶσιν ἐπιστάτω. ὡς πρὸς αὐτὸν αὐτὸς Μαυσιέως καὶ τῶν πάλας θεοσεβῶν ἐκείνων γῆρας, ἄρματι Φαραὼ καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς ἔρριπεν εἰς θάλασσαν. ἐπιλέκτες αὐτῶν τας κείρας καὶ ἐπὶ οὐλοῖσιν ἐν θάλασσᾳ θρῆναι πόντῳ ἐκάλυψεν αὐτὰς, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς καὶ Μαξιμιανῆος, οἱ τε ἀμφ' αὐτῶν πᾶσι ταῖς καὶ δρενφόρῳ, ἐδυσαν εἰς βυθὸν αὐτῶν λίθῳ. ὅπνικα νῶτα δὲς τῇ ἐκ Θεοῦ καὶ Κωνσταντίνου δυνάμει, τὸν πρὸς τῆς πορείας τῆς

πλάμὸν ὃν αὐτὸς σπάψει ζεύξας καὶ εὐμά-
 λα γεφυρώσας, μηχανὴν δὲ ἄλκιον καὶ ἑα-
 τὴν σπασθήσασθαι, ὥς ἂν εἰπὲν λάκκον ὥρυ-
 ξαι, ἀνέσκαψεν αὐτὸν, καὶ ἐμπέσεται εἰς βό-
 θρον ὃν ἐργάσατο. ἤπειρ' ἔπει οὐκ ἔστιν αὐτῷ
 κεφαλὴν αὐτῷ, καὶ ἡ κορυφὴν αὐτῷ ἡ ἀδι-
 κία αὐτῷ καταθήσεται. ταῦτα δὲ τὰ ἔπι
 ἔσθ' αὐτῷ ζεύματα διαλυθέντος. ὑφίζανει
 μὴ ἡ διάβασις. χωρεῖ δ' αὐτῷ ἀνταυθρα
 καὶ τὸ βυθὸς τὰ σπάφ' καὶ αὐτὸς γε πρῶτος
 ὁδὸς εἰσεσσεύεται. εἴτα δὲ καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν
 ὑπακίπνουν, ἢ τὰ θεῖα προαναφώνει λόγια,
 ἐκστασιώσας μολυβδῶς ἐν ὑδασι σφοδρῶς ὥστε
 ἐκείνους εἰ μὴ λόγοις, ἔργοις δ' ὅν ὁμοίως τοῖς
 ἀμφὶ τὸν μέγαν θεράποντα Μωϋσέα τὴν
 πρὸς Θεὸν τὴν νίκην δραπετῶν, αὐτὰ δὲ τὰ
 καὶ ἡ πάλαι δουλοεὶς ἱεράννη ὁδὲ πᾶσι ἀνυμ-
 νῶν καὶ λέγειν. ἀσπρὺν τὸ κυρίῳ ἐνδόξως γὰρ
 δεδόξασαι ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς
 θάλασσαν βοηθὸς καὶ σκεπαστὴς μετὰ Κύριον
 ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν καὶ τὴν ὁμοίως τοῖς
 ἐν θεοῖς Κύριε, τίς ὁμοίός σοι; δεδόξατο γὰρ
 ἐν ἀρχαῖς, θαυμαστὸς ἐν δόξαις ποιῶν τέρεα.
 ταῦτα γε καὶ ὅσα τέτοις ἀδελφά τε καὶ ἐμ-
 φροῦ, Κωνσταντῖνον τὸ πανηγυρόν καὶ τῆς νί-
 κης αἰτίῳ Θεῷ αὐτοῖς ἔργοις ἀνυμνήσας, ἐπὶ
 Ρώμης μετ' ἐπινικίων εἰσήλανε. πάντων ἀ-
 θροῦς αὐτὸν ἅμα κομιδὴν ἡπῆτο καὶ γυναιξί,
 τῶν τε δούτῃς συγκλητῆς βασιλῆς καὶ τῶν ἀλ-
 λων διασημοτάτων, σὺν παντὶ δῆμῳ Ρω-
 μαίων, παιδοῖς ὁμῶς αὐταῖς ψυχαῖς, οἷα
 λυτῶν τῶν σωτηρίων καὶ ἐνεργέτω, μετ' ἐν-
 φροῦ καὶ ἀπλῆς χαρῆς ὑποδεχομένων. ὁ
 δ' ὡς ἐμψύχον τὴν εἰς Θεὸν ἐυσέβειαν κε-
 τηρμένον, μὴ δ' ὅλως ἐπὶ ταῖς βοαῖς ὑποσα-
 λευμένον, μὴ δ' ἐπαίρμενον τοῖς ἐπαί-
 νους, εὐμάλα τῆς ἐν Θεῷ συναισθόμενον
 βοηθείας, αὐτὴν καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν παθῶν
 ὑποχείριδος εἰκόν' ἀναβῆναι προσάτ-
 τει καὶ δὴ τὸ σωτήριον τῷ σαυρῷ σημεῖον ἐπὶ
 τῇ δεξιᾷ κατέχοντα αὐτὸν ἐν τῷ μάλιστα
 τῶν ἐπὶ Ρώμης δεδημοσιωμῶν τόπῳ στή-
 σαντες, αὐτὴν δὲ ταύτην ὑπογραφὴν ἐντά-
 ξαι ῥήμασιν αὐτοῖς τῇ Ρωμαίων ἐγκελεύεται
 Φωνή. τέτω τῷ σωτηριῶδε σημείῳ, τῷ ἀλη-
 θινῷ ἐλέγχῳ τῆς ἀνδρείας, τὴν πόλιν ὑ-
 μῶν δούτῃς ζυγοῦ τῷ τυράννῳ διασωθεῖσαν

A in quo, ponte ex scaphis contabulato,
 ipse machinam quandam ad suam ipsius
 perniciem construxerat. Proinde &
 hoc dici merito potuit; Scrobem ape-
 ruit atque effodit: & in foveam quam
 fecit ipse incidit. Convertetur labor
 ejus in proprium caput, & in verticem
 ipsius injustitia ejus recidet. In hunc
 igitur modum soluta pontis compage,
 transitus quidem subsidere cepit; na-
 vigia verò simul cum ipsis hominibus
 repente pessumiere: primūq; omnium
 scelestissimus ille tyrannus, ac deinde
 cuncti quos circa se habebat corporis
 custodes, sicut divina prædixerunt
 oracula, instar plumbeæ massæ in al-
 tissimum gurgitem delapsi sunt. Adeo
 ut milites qui tunc ope divini Numinis
 victoriam adepti sunt, perinde ac olim
 Israëlitarum quos magnus ille Dei famulus
 Moyses ducebat, merito si non ver-
 bis saltem rebus ipsis eadem quæ illi
 quondam adversus impium illum Pha-
 raonem cantaturi fuerint in hunc mo-
 dum: Cantemus Domino; magnificet
 enim glorificatus est. Equum & ascen-
 sorem projecit in mare. Adjutor &
 Protector factus est mihi ad salutem.
 Et iterum: Quis similis tibi inter Deos
 Domine? quis similis tibi? glorifica-
 tus in Sanctis, mirabilis in gloria, fa-
 ciens prodigia. Hæc & alia horum ger-
 mana atque similia cum Constantinus
 in laudem Dei universorum Principis
 & victoriæ Auctoris factis ipsis cecinif-
 set, Romam triumphans ingressus est:
 universo pariter Senatu aliisque ex e-
 questri ordine & populo Romano, si-
 mul cum uxoribus ac liberis læto vultu
 ex animo, cum utpote Liberatorem,
 Servatorem, & bonorum omnium Au-
 ctorem cum faustis acclamationibus
 & inextinguibili quodam gaudio exci-
 pientibus. Verum ille pietatem in
 Deum quasi insitam sibi atque inna-
 tam gerens, his acclamationibus nul-
 latenus de statu mentis deturbatus,
 nec inflatus laudibus; cum divinum
 sibi auxilium adfuisse probe intellige-
 ret, statim iussit ut Dominicæ passio-
 nis tropæum supra manum statuæ sibi
 positæ erigeretur. Cumque Romani
 in celeberrimo urbis loco statuam ei
 dedicassent, quæ dextra manu saluta-
 re crucis signum gestabat, hujusmo-
 di inscriptionem Latino sermone in
 basi iussit apponi: HOC SALUTARI SI-
 GNO QUOD VERÆ VIRTUTIS INSIGNE
 EST, VESTRAM URBEM TYRANNICÆ

Exod. 15.

DOMINATIONIS IUGO LIBERATAM A
SERVAVI. SENATUI POPULOQUE RO-
MANO IN LIBERTATEM ASSERTO
PRISTINUM DECUS NOBILITATIS
SPLENDOREMQUE RESTITUI. Post-
hæc Imperator Constantinus, & col-
lega ejus Licinius qui nondum in eam
infamiam proruperat quæ postea men-
tem ejus pervertit; ambo Deum o-
mnium quæ sibi evenerant bonorum
auctorem venerantes placantesque,
uno consensu legem pro Christianis
absolutissimam & copiosissimam pro-
mulgarunt. Et miracula quæ Deus in
ipsis ediderat partæque de tyranno vi-
ctoriæ nuntium, ipsamque adeo legem
ad Maximinum qui in Orientis
partibus etiamtum imperabat, seque
ipsis amicum esse simulabat, transmi-
tere. At ille his rebus compertis, pri-
mum quidem, utpote tyrannus gra-
viter ingemuit. Postea verò, cum nec
videri vellet aliis cessasse, nec rursus
id quod iustum erat suppressere aude-
ret, metu eorum qui iusserant; hanc
primum pro Christianis epistolam vel-
uti suo motu & ex propria auctori-
tate conscriptam ad Præfides Imperii
sui, necessitate adactus direxit; ea
quæ nunquam antea fecisset, ipse
contra se simulatè confingens.

*Exemplum interpretationis epistolæ ty-
ranni Maximini.*

Jovius Maximinus Augustus,
SABINO. Et gravitati tuæ & cunctis
mortalibus notum esse arbitror, qua-
liter Domini ac parentes nostri Dio-
cletianus & Maximianus, cum cun-
ctos ferè homines relicto Deorum
immortalium cultu ad Christianorum
sectam se applicuisse cernerent, re-
ctè atque ordine constituerunt, ut
quicumque à Deorum suorum reli-
gione descivissent, publica animad-
versione & supplicio ad eorundem
cultum revocarentur. Ego verò cum
in Orientis provincias felicibus auspi-
ciis primum venissem, comperissem-
que quamplurimos homines qui Rei-
publicæ usui esse possent, ob eam
quam dixi causam à Judicibus in cer-
ta loca relegari; singulis Judicibus in
mandatis dedi, ne quis eorum deinceps
adversus provinciales atrociter
sevirer; sed ut potius blanditiis &
adhortationibus ad Deorum cul-
tum eos revocare conarentur. Quam-
diu igitur juxta mandatum Majestatis

ἡλευθέρωσα ἔτι μὲν καὶ τὴν σύγκλητον
τὸν δῆμον Ῥωμαίων, τῇ δὲ χάριδι Θεοῦ
καὶ τῇ λαμπρότητι, ἡλευθέρωσας ὅσους κατέλειπον
καὶ δὴ ἐπὶ τέτοις αὐτός τε Κωνσταντῖος καὶ
αὐτῶν βασιλεὺς Λικίνιος, ἔπειθ' ὅτε ἐφ' ἡμετέ-
ραν ἐκπέπληκε μανίαν, τὴν διανοίαν ἐκτρέ-
πείς, Θεὸν τὸν τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων αὐτοῦ
ἱὸν ἐν μὲν Ῥισανίᾳ ἀμφω, μὲν βασιλῆα καὶ γα-
μήν, νόμον ἰσχυρῶς χριστιανῶν τελευτῶνται
ἐξέσσει διατυπῆναι καὶ τῶν πεπραγμένων
αὐτῶν ἐκ Θεοῦ τὰ ἀδράδοξα, τὰ τε τῆς
ἑστραμένης νίκης, καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ, Μαξι-
μίνω τῷ ἐπ' ἀνατολῆς ἐθνῶν ἐτι διωκτικῶς
φιλίαν τε πρὸς αὐτὸς ὑποκειμένῳ δὲ
πέμπονται. ὁ δ' οἷα τύραννος, ἀπειθαρχήσας
αἷς ἐγὼ γεγενημένος. εἴτα μὴ δοκῶν ἐπὶ
εἶξαι βελομήδης, μὴ δ' αὖ παρεκβεβηκὼς τοῦ
λαοῦ δὲν δέει τῶν προσελαχότων, ὡς αὐτῶν
ιδίας ἀνθεμίας τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἡγεμονισ-
το πρῶτον ἰσχυρῶς χριστιανῶν ἐπ' ἀνάγκης
χαράττει τὸ γράμμα. τὰ μὴ δέπω ποτὶ
αὐτῶν πεπραγμένα, ἐπιπλάσας αὐτῶν
ἐαυτῶν ψεύδ' ὁμῶς.

Ἀντίγραφον ἐν μὲν Ῥισανίᾳ ἐπιστολῆς τῆς
πρὸς Μαξιμίνον.

Ἰόςιος Μαξιμίνος Σεβαστός, Σεβαστῶν καὶ
τῇ σὴ σιθερότητι καὶ ἀδρά πᾶσιν ἀνθρώποις
νερόν εἶναι πέποιθα, τῶν δεσποτῶν ἡμῶν
κλητῶν καὶ Μαξιμιανόν τε καὶ ἡμετέρας πα-
ρας, ἡνίκα συνείδον σχεδὸν ἀπαντας αὐτοῦ
πρὸς καλὰς φθείρας τῶν Θεῶν θρησκείας
τῶν ἐθνῶν τῶν χριστιανῶν ἐαυτῶν συμμα-
τας. ὁρθῶς διατελεῖσθαι πάντας ἀνθρώπους
τῶν δὲ τῶν αὐτῶν Θεῶν τῶν ἀθανάτων
σκείας ἀναχωρήσαντας, προδήλως καλὰς
ἡμωρίας εἰς τὴν θρησκείαν τῶν Θεῶν ἀνα-
στῆναι. ἀλλ' ὅτε ἐγὼ εὐτυχῶς τὸ πρῶτον
τὴν ἀνατολὴν παρεχρόμην, καὶ ἐγὼν ἐπὶ
ναὶ τόπος πλείους τῶν ἀνθρώπων τὰ ἐπὶ
σα ὠφελεῖν διωκόμενος, ὑπὸ τῶν διωκ-
τῶν πρὸς τὴν πρὸς τὴν αἰτίαν ὁμοῦ
τῶν δικαστῶν ἐντολῆς δέδοκα, ὡς ἐπὶ
να τῶν τῶν λοιπῶν προσφέρωμαι τοῖς ἐπὶ
χρῆματι ἀπνῶς, ἀλλὰ μάλλον καλὰς
καὶ πρὸς τὴν τῶν Θεῶν θρησκείαν
αὐτῶν ἀνακαλεῖν. τὴν καὶ αὐτὰ οὕτως
θῶς τῇ κελεύσει τῇ ἐμῇ ὑπὸ τῶν δικασ-
τῶν ἐφύλατται.

ἐφυλάττο τὰ προσηταγμένα, συνέδαινε
μηδὲν ἐκ τῶν τ' ἀνατολῆς μερῶν, μή τε ὁξό-
ριστοι μή τε ἐνύχειον ἡμεῶς. ἀλλὰ μᾶλλον
ἐκ τῆς μὴ βαρέως καὶ αὐτῶν πινεῖς, εἰς
τὴν τῶν Θεῶν θρησκείαν ἀνακεκλήσθαι. μὲν δὲ
ταῦτα ὅτε τῇ παρελθόντι ἐνιαυτῷ εὐτυχῶς
ἐπέβη εἰς τὴν Νικομήδειαν καὶ καὶ διετέλεν,
παρεγγύοντο πολῖται τ' αὐτῆς πόλεως πρὸς με-
ταμῆν τῶν ἑορῶν τῶν Θεῶν, μεζόνως δ' ἐό-
μβου, ἵνα παντὶ τῷ τῷ τοῖστον ἐθνῷ μη-
δαμῶς ἐπιτρέποιτο ἐν τῇ αὐτῶν πατρίδι οἰκεῖν.
ἀλλ' ὅτε ἔγνων πλείους τ' αὐτῆς θρησκείας
ἀνδρας ἐν αὐτοῖς τοῖς μέρεσιν οἰκεῖν, ἕως αὐ-
τοῖς τὰς δοκρίσεις ἀπένειμον. ὅτι τῇ μὲν αἰ-
τήσιν αὐτῶν ἀσμένως χάριν ἔδωκα, ἀλλ' ἔ-
πειτα πάντων τῶν αἰτηθέντων καλεῖσθαι ἐμὴν οὐκ
ἔστιν εἰς τὴν αὐτῇ δεισιδαιμονίᾳ διαμένοντες,
ἕως ἐν ἑκάστῳ ἐν τῇ ἰδίᾳ περαιοῖται τῷ
βόλῳ ἔχειν, καὶ ἐβόλῳ τὴν τῶν Θεῶν θρη-
σκείαν ἐπιγνώσκων. ὁμῶς δὲ τοῖς τ' αὐτῆς πό-
λεως Νικομηδεύσι, καὶ ταῖς λοιπαῖς πόλεσιν αἰ-
εὶ αὐταῖς εἰς τοσούτον τὴν ὁμοίαν αἴτησιν πε-
πεδάσθαι πρὸς με πεποιθήσασιν, δὴλον ὅτι
ἵνα μὴ ὅς εἰς τῶν χριστιανῶν ταῖς πόλεσιν ἐνοί-
κων, ἀλλὰ ἔχοντες περὶ φιλικῶς δοκρίνας,
ὅτι δὲ αὐτὸ τέτο καὶ οἱ δεῖχαι αὐτοκράτορες
πάντες διεφύλαξαν. ἐν αὐτοῖς τοῖς Θεοῖς δὲ
πάντες ἀνθρώποι καὶ αὐτὴ τῶν δημοσίων διοί-
κισι συνίσταται, ἥρπασεν οὐκ ὥστε τὴν τῶν
αἰτησιν ἦν ὑπὲρ τ' θρησκείας τῶν θεῶν αὐτῶν
ἀναφέρειν, βεβαιώσαιμι. τοιγαρὲν εἰ καὶ τὰ
μάλιστα καὶ τῇ σὴ καθοσιώσει περὶ τέρας ἔχου-
ντα γραμμάτων ἐπέσταλται, καὶ δι' ὀντωλῶν
ὁμοίως κεκλῆσθαι, ἵνα μὴ τῶν ἐπαρχιω-
τῶν τὸ τοῖστον ἐθνῷ διαφυλάξαι ἐπιμελη-
θέντων, μηδὲν τῶν χάριος, ἀλλὰ ἀνεξικακῶς καὶ
συμμετρῶς συμπεριφέρωντο αὐτοῖς. ὁμῶς
ἵνα μή τε τῶν βενεφικαλίων, μή τε τῶν
ἄλλων τῶν τυχόντων, ὕβρεις μή τε σισμῶς
ὑπομένοντες, ἀκόλαστον ἐνόμισα, καὶ τῶν τοῖς
τοῖς γράμμασι τὴν σὴν εὐδαρότητα ὑπομ-
νῆσαι, ὅπως ταῖς κολακείαις καὶ ταῖς περ-
τροπαῖς μᾶλλον, τὴν τῶν Θεῶν ἐπιμέλειαν
τῶν ἡμετέρων ἐπαρχιωτῶν ποιήσεις ἐπιγνώ-
σκων. ὅθεν εἰς τὴν αὐτῇ περαιοῖται τὴν θρησκεί-
αν τῶν Θεῶν ἐπιγνώσκων προελαβοί, τέρας
ὑποδέξασθαι προσήκει εἰ δέ τινας τῇ ἰδίᾳ θρη-
σκείᾳ ἀκόλαστον βέλοντο, ἐν τῇ αὐτῇ ὁξόσι

A nostræ, hæc à Judicibus prout iusseram
observata sunt, nemo ex partibus O-
rientis aut relegatus, aut contumelia
affectus est. Quin potius Provinciales
nostri eo quòd clementius cum ipsis a-
gebatur, ad Numinum cultum redie-
runt. Postea verò cum anno præteri-
to Nicomediam feliciter essem ingres-
sus, cives ejus urbis me illic degen-
tem adierunt cum Deorum simulacris;
obnixè orantes, ne hujusmodi homi-
num genus in sua civitate habitare o-
mnino sineretur. Sed quoniam com-
plices hujus religionis viros illis in
B partibus degere cognoveram, hoc eis
responsum dedi, me quidem eorum
petitioni libenter gratificaturum; sed
non animadvertere idipsum ex æquo
ab omnibus postulari. Quod si qui
sint qui in Christianorum superstitione
permancant, unumquemque pro
arbitratu ac mentis suæ proposito eli-
gere quod vellet; & si Deorum reli-
gionem amplecti vellent, perinde id
licere. Sed tamen & Nicomedien-
sibus, & reliquis civitatibus quæ ean-
dem ad me petitionem cum summa
contentione detulerant, ut videlicet
C nullus Christianorum in suis urbibus
habitalet, necesse habui benignè re-
spondere: quando ita observatum
fuisse à cunctis retro Imperatoribus;
Diis quoque immortalibus per quos
genus humanum & Reipublicæ per-
manet status, idipsum placuisse: me
quoque hujusmodi petitionem quam
de cultu Deorum suorum ad me de-
tulissent, confirmaturum. Quamob-
rem etli jam antea sæpè devotioni tuæ
partim per literas scripsi, partim coram
in mandatis dedi, ut adversus Provin-
ciales qui hunc Christianæ religionis
ritum retinere voluerint, Provincia-
rum Rectores nihil acerbè statuunt,
D sed potius clementer & moderatè in-
dulgeant, seque illis accommodent:
Tamen ne fortè à Beneficiariis aut
quibuscunque aliis injurias & concus-
siones patiantur, his etiam literis gra-
vitatem tuam admonendam esse exi-
stimavi, ut Provinciales nostros blan-
ditis potius & exhortationibus ad
Deorum curam ac providentiam ag-
noscendam allicias. Itaque si quis
sua sponte Deorum cultum suscipien-
dum agnoverit, hunc ambabus ulnis
amplecti oportet. Quod si qui reli-
gioni suæ inherere maluerint, arbi-
trio ac potestati suæ sunt permittendi.
Zz

nebet igitur devotio tua quod ipsi mandatum est sedulo observare; nec provinciales nostros injuriis aut concussionibus opprimendi licentia cuiquam concedatur: cum potius, uti jam dictum est, cohortationibus blandisq; illecebris ad Deorum cultum revocandi sint. Porro ut hoc præceptum Majestatis nostræ universis provincialibus nostris innotescat, edicto abs te proposito iussionem nostram publicari curabis. Hæc cum ille non ex animi sui sententia, sed necessitate compulsus præcepisset, non amplius verax aut fide dignus omnibus videbatur, propterea quod jam antea post pacem nobis similiter indultam, versutiam ac perfidiam animi sui ostenderat. Itaque nemo nostrum aut conventus Ecclesiasticos agere, aut seipsum palam facere & in apertum proferre ausus est: quippe cum nec epistola ipsa id nominatim concederet; sed tantum juberet, ut ab omni calumnia & vexatione immunes servaremur. Conventus autem agere, aut Ecclesias exstruere, aut aliud quid eorum quæ nobis solennia sunt peragere, nequaquam præcipiebatur. Et tamen pacis ac pietatis patroni Constantinus & Licinius, tum literis ad ipsum datis id se nobis concedere significaverant: tum universis ditioni suæ famulantibus, propositis edictis & legibus id ipsum permiserant. Verum impius ille ne sic quidem flecti ac paululum cedere decrevit, nisi postquam divina eum persequente Iustitia ad id tandem invitatus perductus est.

CAPUT X.

De victoria priorum Deoque acceptorum
Imperatorum.

Vide Nicophor.
l. 7. c. 37.
& 38.

PORRO hujusmodi causâ ac necessitas eum quasi undique obsessum constrinxit. Cum magnitudinem principatus absque ullo merito ipsi concessi sustinere amplius non posset: sed moderatâ & Imperatoriâ prudentiâ penitus destitutus, inepte atque indecore publica negotia tractaret; ac præterea arroganti mentis tumore temere esset elatus, etiam adversus ipsos Imperii conforres, qui omnibus modis ipsum anteibant, genere, institutione, dignitate, prudentia: quodque præcipuum est, modestia & pietate erga verum omnium Deum: confidentiâ atque insolentiâ cepit extolli, sibi-que primum inter ipsos locum in titulis

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Περὶ τῆς Θεοφιλῶν βασιλείας νίκης.

καταλίποις. διόπερ ἡ σὴ καθοσίωσις τὸ δῖον πένθι διαφυλάττειν ὁφείλῃς, καὶ μηδὲν ὁρῶν δόξῃ, ὥς ἐτις ἡμετέρας ἐπαρχιώτας ὁρῶν σεις μοῖς ἑπὶ τῇ ψυχῇ. ὁπότε, ὥστε, ὡς περὶ γραφῆται, ταῖς πρεσβεραῖς μάλλον καὶ ταῖς λακείαις πρὸς τὴν τῷ Θεῷ ἰρησίων τε καὶ μελέων ἐπαρχιώτας προσήκει ἀνακαλεῖσθαι. ἢ αὐτῇ ἡμῶν ἡ κέλδωσις εἰς γνώσιν πάντων ἐπαρχιωτῶν τῶν ἡμετέρων ἔλθῃ, διατάξαι καὶ ὑποστῇ πρὸς τὸ ἐκ κελεύουσι μνησθῆναι τὸ δηλῶσαι. ταῦτ' ὑποστῇ ἀνάγκης ἐκείνης μὲν, ἀλλ' ἐκ τῆς γνώμης τὴν αὐτῇ διατάξαι. B σάμνθ. ἐκείτ' ἀληθὲς, ἐστὶ ἀξίως τοῖς πᾶσι ἦν, τὸ πρὸς δὲν ἡδὴ καὶ τὴν ἐκείνῃ συγχώρησιν παλιμβόλῃ καὶ διεψευσμένῃ καὶ τῇ γνώμῃ ἐνεκα. ἔκκεν ἐτόλμα τις τῶν ἡμετέρων συνόδον συγκελεῖν, ἐστὶ αὐτοῦ ἐκείνῃ νερω καλασθήσας. ὅπ μὴ ἢ τὰτ' ἡβελῶν τὸ γράμμα. αὐτὸ μόνον τὸ ἀνεπηρέτως καὶ ἑπὶ τῇ φρονήσει φυλάττει. καὶ μὴ συνόδος οὐ καλεῖται ποιεῖν, ἐστὶ οἴκας ἐκκλησιῶν αὐτῶν μὲν, ἐστὶ ἀλλόπτων συνήθων ἡμῶν διαπερθεῖν. καὶ τοῖς γε ταῦτ' οἱ τῆς εἰρήνης πρεσβυτέρων καὶ ἐκείνων Κωνσταντίνος καὶ Λικίνιος, αὐτοῖς C ἑπὶ τῇ πρὸς ἐπέσας λέξαν, καὶ τοῖς ἑσπέραις ἀπασιν διαπεσγραμμάτων καὶ νόμων συγχωρήσαν. καὶ μὴ ὁδοσεβέσας τὸ ταῦτ' ἀναπρεθήτω. εἰ μὴ ὅτε πρὸς τῆς θεοφιλῆς ἐλαθείς δίκης, ὑστατον γε ἀκων ὅπ τῇ ἡχθῇ.